

Tematickej pracovnej komisii pre ľudské práva pri Európskej konferencii cirkví (CEC)

O slobode náboženstva alebo presvedčenia pri príležitosti boja s pandémiou Covid-19

V roku 2020 nastala v Európe, dokonca na celom svete nevídaná situácia. V tomto svete sa kresťanské spoločenstvá v mnohých krajinách nemohli stretávať, aby, oslavujúc Veľkonočné sviatky, si mohli pripomenúť ukrižovanie, smrť a zmŕtvychvstanie Ježiša Krista, kvôli zákonným nariadeniam, ktorých cieľom bolo spomalenie šírenia infekcie SARS-CoV 19, Covid, pôsobiacej pre niektoré vekové skupiny aj smrteľné nebezpečenstvo. Znemožnenie veľkonočnej návštevy kostolov bolo len jedným zo širokospektrálnych a v celom svete platných opatrení. Tieto obmedzenia patria k úsiliu, ktorým sa snažia pri udržaní fyzického odstupu účinne zabrániť tomu, aby sa vírus šíril z človeka na človeka.

Keďže v modernej histórii sa ešte nikdy neuskutočnilo takéto obmedzenie náboženskej slobody a podobných ľudských práv, a keďže v Európe hľadáme na tieto práva na základe demokracie a štátneho práva, tematická skupina európskych cirkví pre ľudské práva dôkladne preskúmala s tým súvisiace otázky. Tematická skupina predkladá nasledovné konštatovania:

1. Nový koronavírus je vážnou výzvou pre ľudstvo. Nedostatok širokospektrálnej imunity, očkovacej látky či účinného lieku môže zapríčiniť v dôsledku pandémie mnoho problémov v mnohých krajinách a môže viesť k viacerým príčinám úmrtí, než by boli zapríčinené samotným koronavírusom. Preto je v prvom rade dôležité spomalenie jeho šírenia v záujme toho, aby národné úrady zdravotníctva boli schopné udržiať tempo s vírusom, zaručiac priebežné liečenie pre všetky osoby, ktoré na vírus ochoreli.
2. Najlepším spôsobom udržania pandémie v medziach je značné zníženie fyzického styku medzi osobami. To znamená, že je potrebné obmedziť na minimum všetky nie životne dôležité aktivity. Zatvorenie pracovísk a obchodov, zrušenie obchodných, kultúrnych a športových podujatí, zákaz podujatí a slávností, organizovaných fyzickými osobami, je však možné iba pri ohraničení národných, národnostných a európskych práv.
3. Tieto ohraničenia sa týkajú aj náboženskej slobody a slobody presvedčenia, ktoré v sebe zahŕňajú pre každého „právo praktizovať náboženskú slobodu a slobodu presvedčenia v rámci bohoslužieb, vzdelávania a iných bohoslužobných podujatí samostatne, v spoločenstve, na verejnosti či v osobnom živote.“
4. Aj keď niektoré práva osôb – právo na slobodu svedomia a vyjadrenia názoru – nesúvisia so spoločenským stykom, , iné od nich bezpodmienečne závisia. Sloboda náboženstva a presvedčenia, resp. sloboda zhromažďovania a stretávania patria k takým právam, ktoré sa úzko viažu k spoločenstvu a k skupinovým stretnutiam, preto tieto práva na slobodu sú zvlášť dotknuté súčasnými opatreniami.
5. Európska dohoda o ľudských právach, ako aj iné prostriedky ľudských práv konkrétne pomenúvajú ochranu verejného zdravia ako možnú príčinu opatrení, obmedzujúcich náboženskú slobodu alebo slobodu presvedčenia. Niektoré štáty vyhlásili kritický stav alebo núdzovú situáciu, čo tiež poskytuje možnosti na obmedzenie osobných práv a slobôd v zmysle Európskej dohody o ľudských právach. Ale aj Ústavy takých krajín ako základný zákon Nemecka neuvádzajú odôvodnenia, na základe ktorých by bolo možné napr. obmedzenie slobody náboženstva alebo presvedčenia, vždy hľadajú na základné práva iných a na základný ústavný poriadok, ktoré zo svojej prirodzenej podstaty znamenajú prekážky pri praktizovaní slobody náboženstva a presvedčenia, preto v súvislosti s tým sa snažia o rovnováhu v takých prípadoch, keď tieto

práva do seba narážajú. Obmedzenie základných práv, zahŕňajúc slobodu náboženstva alebo presvedčenia, sú vo všeobecnosti v súlade s právom a sú prijateľné z uhla pohľadu ľudských práv. Ochrana tých, ktorí padli, či bezbranných je považovaná za hodnotu aj v náboženskom ponímaní a musí zostať v rovnováhe s potrebou zhromažďovania cirkevných zborov či spoločenstiev.

6. Hoci mnohé príklady prenasledovania, zabíjania a vyvražďovania ľudí v minulosti, aj v čase uplynulej celosvetovej pandémie poskytli cirkvi útočisko a istotu pre svojich veriacich, je dôležité si uvedomiť, že zákaz zhromažďovania a vykonávania bohoslužieb sa neuskutočňuje s cieľom obmedzovania náboženskej slobody alebo prenasledovania. Toto opatrenie v súčasnosti slúži na ochranu ľudského života, v záujme veriacich i ostatných členov spoločnosti.
7. Akékoľvek obmedzovanie ľudských práv a slobôd však musí byť právne podložené. Popri tom musí byť potrebné, vyhovujúce, racionálne a vo všeobecnosti musí byť v pomere s cieľom, ktorému obmedzenie slúži, a s právom, ktoré je predmetom obmedzenia. Je tiež potrebné brať do úvahy rovnaký spôsob zaobchádzania – vrátane dôslednosti opatrení. V praktizovaní práva je potrebné komplexné zhodnotenie a zváženie týchto opatrení, majúca za následok individuálne posudzované rozhodnutia.
8. Súčasné ohrozenie, nech je akokoľvek blízke a nebezpečné, nezbavuje výkonnú či zákonodarnú vládu vetvu povinnosti dodržiavania horeuvedených požiadaviek, veď celý náš právny poriadok závisí od nich. Ozývajú sa mnohí právnici aj náboženský predstavitelia, spochybňujúc, či je každé opatrenie namieste a či sa hranice a obmedzenia uplatňujú s dostatočnou dôslednosťou, so zvláštnym zreteľom na nárok, podľa ktorého je potrebné rovnako zaobchádzať s každým dotknutým v súlade s ich objektívnou porovnateľnosťou.
9. Keďže situácia bola vážna a nebezpečná, preto boli vlády nútené prijať vážne a širokospektrálne opatrenia vo veľmi krátkom čase a v mnohých prípadoch bez akýchkoľvek usmerňujúcich precedensov. Niektorí môžu namietajú, že zdravotnícke inštitúcie už istý čas upozorňovali na možnosť prípadnej celosvetovej pandémie, dokonca navrhovali aj prípravu scenárov pre stav ohrozenia. Aj keby však boli kompetentní vzali vážne tieto upozornenia a už by boli bývali k dispozícii „pandemické“ scenáre, politici, prinášajúci rozhodnutia, by sa aj tak boli ocitli v úplne neznámej situácii. Spoločnosť, ktorej členovia požívajú základné ľudské práva, musí pochopiť, že súčasné obmedzenia sú v prvom rade morálnym nástrojom na ochranu ľudského života a – odhliadnuc od niekoľkých odsúdeniahodných výnimiek – neslúžia iným politickým cieľom.
10. Vzhľadom na to, hoci v demokratických štátoch je potrebné neustále sledovať, posudzovať a kontrolovať vznik a aplikáciu opatrení vlády, zvlášť ak ide o obmedzovanie základných práv, v súčasnosti nie je aktuálne praktizovanie nesprávnej „občianskej neposlušnosti“. Toto upozornenie platí aj pre tie náboženské spoločnosti, ktoré sa zdráhajú prijať skutočnosť, že najväčšie cirkevné sviatky (Veľkú noc, Sviatok paschy či ramadán) musia sláviť bez účasti v spoločenstve a bez praktizovania tradičných rituálov.
11. Ak má občan pochybnosti o právoplatnosti ktoréhokoľvek opatrenia, vhodným a právoplatným krokom je, ak sa obráti na príslušné súdy, ktoré preskúmajú a v prípade potreby pozmenia otáznе kroky. Takýto krok neznamená nedostatok solidarity, ale uplatnenie iného práva – práva na ochranu zákona.
12. Vzhľadom na komplexnosť súčasnej situácie nie je isté, že budú môcť súdy rozhodovať v zrýchlenom konaní a prijať urýchlené rozhodnutie. Musíme si uvedomiť, že v prípade vecí, o ktorých rokuje súd, je ťažké posúdiť, čo je potrebné pre ochranu ľudského života, berúc do úvahy, že ľudská dôstojnosť je viac než len zachovanie ľudského života, resp. aj to, že ľudia potrebujú spoločenské kontakty. Musíme prijať, že môže trvať týždne aj mesiace, kým bude právny systém schopný spoľahlivo zhodnotiť tieto opatrenia z právneho hľadiska.

13. Popri tom všetkom, hoci v súvislosti s niektorými opatreniami sa jednoznačne vynára otázka, či sú naozaj vhodné a či sú v rovnováhe, resp. či pre rôznych členov spoločnosti garantujú rovnaký spôsob zaobchádzania, žiadame občanov, nech sú členmi ktoréhokoľvek náboženského zoskupenia či vyznávajú akékoľvek presvedčenie, aby súčasnú situáciu znášali trpezlivo a s dobrým zámerom. Nech aj naďalej dodržiavajú zákonné opatrenia, ktorých cieľom je ochrana druhých od nákazy a aby ponúkli svoju pomoc tam, kde obmedzenie spoločenských stykov spôsobuje zvlášť veľké ťažkosti.